

Premiul? O sabie a lui Damocles!

La sfârșitul anului trecut, în Aula Mare a Academiei Române, a avut loc festivitatea decernării premiilor celui mai înalt for științific al țării, pentru anul 2003, cu prilejul căreia mai mulți militari au avut privilegiul de a primi onorante distincții, înmânate chiar de președintele Academiei Române, domnul Eugen Simion. Dar dintre aceștia, singurul militar în activitate a fost maiorul dr. Florin Șperlea, secretar de redacție și redactor-șef adjunct al revistei „Spirit militar modern” până în anul 2004. Acesta a fost răsplătit, pentru volumul „De la armata regală la armata populară. Sovietizarea armatei române, 1948-1955” (București, Editura Ziua, 2003), cu Premiul „Nicolae Bălcescu”. Prima recunoaștere a valorii acestei lucrări a venit chiar în februarie 2004, la câteva luni de la lansare, atunci când a fost încununată cu Premiul „General de brigadă Constantin Hârjeu” al revistei „Gândirea militară românească”. (Căpitan Marian Predoaica)

— O să-mi fie foarte greu să-ți spun „domnule maior”, pentru că ne cunoaștem de mult timp, fiind și colegi în redacția revistei „Spirit militar modern”, pentru o vreme, dar nici nu doresc ca cititorii noștri să creadă că obișnuiesc să-mi tutuiesc interlocutorii... Așadar, domnule maior, ați fost, în luna decembrie a anului trecut, încununat cu lauri în Aula Academiei Române. Ce înseamnă premiul obținut pentru dumneavoastră?

— Este, în opinia mea, cea mai importantă recunoaștere în domeniu, care vine din partea celui mai înalt for științific al țării și lucrul acesta este cu atât mai onorant cu cât vine la o vârstă la care, de obicei, doar trudești în așteptarea eventualelor premii, dar care, de cele mai multe ori, în breasla noastră, a istoricilor, întârzie, fie și pentru că, spre deosebire de științele exacte, unde măsura deplinei creativități este oferită până spre 30 de ani, domeniul istoriei presupune nenumărate acumulări, care pot conduce spre performanță la vârste mai înaintate.

Din acest punct de vedere, cred că Academia Română, prin Secția de Științe Istorice și Arheologie, contribuie, prin premiile acordate unor istorici tineri – fiindcă trebuie să spun că s-au aflat în aceeași situație și alți colegi – la încurajarea eforturilor acelor ucenici împătimiti ai muzei Clio. Este, deopotrivă, și o povară,

recunosc, pentru că fiecare lucrare, de acum încolo, va trebui să întrunească cel puțin aceleași calități, apreciate astăzi, ceea ce echivalează cu o sabie a lui Damocles al

cărei tăiș îl voi simți mereu deasupra capului.

— Care sunt elementele esențiale evidențiate în această lucrare, referitor la procesul de sovietizare a armatei?

— Problemele principale care au stat în atenția mea au fost identificarea modelului sovietic al controlului Partidului Comunist asupra armatei și analizarea modului în care și-a impus acest control. Am încercat să descifrez mecanismele de funcționare a modelului sovietic și a relațiilor dintre Partidul Comunist și armată, în condițiile specifice din România anilor 1948-1955. Nu în ultimul rând, am analizat dublul control asupra armatei (politic, prin lucrătorii politici, și informativ, prin ofițerii din serviciul de contrainformații), precum și rolul aparatului politic al armatei și mijloacele de propagandă utilizate în acest proces.

Înainte de 1989 era cu neputință prezentarea unui model străin, cel sovietic, care ar fi stat la baza constituirii armatei populare, altfel decât în mod elogios.

Președintele Academiei Române, Eugen Simion, i-a înmănat maiorului Florin Șperlea premiul „Nicolae Bălcescu”.

Foto: Lt. CONSTANTIN MIREANU

Treptat, în contextul distanțării de Moscova a conducerii comuniste de la București, acest model a fost tot mai mult ocultat sau cu desăvârșire ignorat, punându-se accentul pe recuperarea tradițiilor armatei române – ceea ce era doar parțial adevărat – în condițiile în care regimul comunist trebuia să insiste asupra saltului calitativ pe care instituția militară îl făcuse în raport cu perioada precedentă, interbelică, și chiar în

raport cu primii ani ai democrației populare, când fusese copiat întocmai modelul sovietic. În fapt, cele două componente majore care individualizează armatele comuniste în raport cu celelalte – structurile politice, controlate de Partidul Comunist, și serviciile de contrainformații, care asigură „ortodoxia” orientării politice a personalului și deplina obediență față de partidul unic – au rămas intacte. Despre prima s-a vorbit numai în termeni elogioși, în timp ce despre a doua nu s-a suflat vreun cuvânt.

Dificultatea abordării unei asemenea teme a fost generată și de faptul că 1947 reprezintă un an de ruptură nu numai în tradiția democrației românești (cu toate neajunsurile sale cunoscute), ci și în organizarea, înzestrarea și logica funcționării instituției militare. O asemenea bulversare, la nivelul oamenilor, a mentalului colectiv și a instituțiilor presupune un efort special de investigare, dar și o bună înțelegere a modului de gândire și acțiune, a psihologiei celor care au fost siliți să se adapteze noilor realități istorice. Într-o lecție de deschidere a cursurilor la Universitatea din București, Nicolae Iorga sublinia că „acea a căror viață constituie cuprinsul istoriei au fost oameni și, din cunoașterea felului de a cugeta și simți al omului, fel care nu s-a schimbat atâta cum se crede de unii în decursul veacurilor, se desăvârșește și se luminează datele izvoarelor”. M-am străduit, de aceea, să urmez acest îndemn, deși tot

marele istoric arăta că vârsta tânără, în înțelegerea proceselor istorice, ar putea să constituie o piedică, fiindcă unui istoric, în primii ani ai specializării sale, îi lipsește experiența de viață care i-ar putea înlesni buna pătrundere a sensurilor desprinse din lectura documentelor sau înțelegerea unor personalități complexe care au făcut istorie. Anii trăiți în interiorul instituției militare, înainte de căderea regimului comunist și în perioada de tranziție spre democrație și pluralism, cu frământările și schimbările inerente, unele dramatice, mi-au îngăduit, cred, să înțeleg mai bine perioada de trecere de la armata regală la armata populară, după cum discuțiile purtate cu unii dintre aceia care au fost martorii oculari ai acestei perioade m-au ajutat în demersul meu, confirmând sau întregind, adesea, ceea ce documentele îmi revelaseră. Și ce recunoaștere mai bună a eforturilor mele aș fi putut primi decât aceea venită din partea unui colonel în rezervă din Craiova, care, citind cartea, mi-a spus, într-o convorbire telefonică, despre cum a retrăit drama înlăturării sale din armată, la începutul anilor '50, subliniind acuratețea interpretării.

— *Este, din acest punct de vedere, mai mult decât o analiză istorică, ci una, în egală măsură, psihologică și sociologică.*

— Dacă ținem seama de modificarea esențială a compoziției corpului de cadre și a modului în care acesta a împlinit așteptările noilor lideri comuniști, da, s-ar putea vorbi și de o cercetare sociologică și, la nivelul indivizilor, de una de ordin psihologic. Marea majoritate a celor care au pătruns în armată în anii 1948-1955, în condițiile în care criteriul originii sociale devenise hotărâtor, proveneau din mediul rural și aveau până în 25 de ani. Situația familiilor acestora era foarte dificilă. Problema principală era aceea care își pusese amprenta și asupra revoluției bolșevice. Ea avusese loc, în 1917, într-o singură țară, profund rurală, în care proletariatul era redus numeric, contrar teoriei marxiste potrivit căreia ascensiunea la putere a proletariatului se poate realiza în țările cu o economie capitalistă dezvoltată.

Regimul comunist se instalase deplin, în 1948, într-o Românie care, din punct de vedere social, nu era cu mult diferită de Rusia anului 1917. Când România interbelică intrase, în februarie 1938, pe făgașul regimurilor dictatoriale, cei care aveau să capete uniforma armatei române în primii ani ai regimului comunist aveau cel mult 10-12 ani, suficient pentru a nu înțelege nimic, nici din ceea ce se întâmpla sub ochii lor și nici din ceea ce se fusese democrația românească în deceniile 3 și 4 ale secolului al XX-lea, cu scăderile și

neajunsurile ei. Nivelul lor de instrucție era precar, de aceea se vor dovedi suficient de permeabili la procesul de îndoctrinare controlat de aparatul politic, iar posibilitățile de a câștiga, lunar, un venit atractiv și de a se bucura, ca ofițeri sau subofițeri ai armatei române, de beneficii și un prestigiu la care nici nu visaseră, i-au câștigat pe deplin de partea noului regim politic a cărui legitimitate nici nu se gândeau să o pună vreodată în discuție.

S-a spus în epocă – dar și după aceea și încă se mai susține și astăzi – că selecționarea pentru școlile de ofițeri și subofițeri pe baza originii sociale era, în sfârșit, o posibilitate acordată celor cu venituri modeste de a accede în armată, deși prevederile adoptate după 1948 erau, la rândul lor, discriminatorii. Ele nu îngăduiau o selecționare reală în beneficiul instituției militare, care, prin sistemul propriu de formare, și-ar fi asigurat ofițeri, subofițeri și maiștri militari de o calitate profesională indiscutabilă, ci o selecționare care ținea cont numai de statutul social al părinților, examenele de admitere fiind transformate în proceduri ridicole, de neînchipuit în perioada interbelică, ce trebuiau să permită accesul în școlile militare și să dea girul lor unor tineri al căror nivel de instrucție era considerabil scăzut. De fapt, în primii ani ai noii etape, s-a pus mai puțin accentul pe calitatea cunoștințelor profesionale ale cadrelor militare și ale celor chemați sub arme și mai mult pe loialitatea față de Partidul Comunist și capacitatea acestora de a-și însuși și repeta, întocmai, tezele de bază lansate prin intermediul documentelor oficiale.

Dar toate acestea aveau să se schimbe, treptat, spre sfârșitul anilor '50 și începutul anilor '60, și voi încerca să urmăresc acest proces complex și sinuos, în două volume viitoare, până în momentul evenimentelor din decembrie 1989. ■

Interviu realizat de DELIA PETRESCU

„Este nevoie de o asociație profesională mai puternică și militantă”

• Radiografia Congresului Asociației Române de Sociologie (ARS)

În perioada 2-3 decembrie 2005, la Universitatea din București, s-a desfășurat Congresul Asociației Române de Sociologie. Pe ordinea de zi, s-au aflat raportul de activitate al conducerii și dezbateri ale problemelor cu care se confruntă sociologia în România. Sociologii s-au adunat pentru a discuta proiectele legate de înființarea Forumului metodologic al ARS, elaborarea Statutului Sociologului, a Codului deontologic privind practica sondajelor de opinie, cercetării sociale și marketingului, dar și în vederea alegerii viitoarei conduceri a asociației pentru următorul mandat. Sperăm ca, în curând, Jurnalul online să prezinte aceste documente pentru racordarea sociologilor din organizația militară la aceste preocupări.

Asociația Română de Sociologie, ca organizație cu personalitate juridică și neguvernamentală, a fost fondată pentru susținerea eforturilor sociologilor orientate către întărirea societății civile din România. A organizat activități care au furnizat spațiu dezbaterilor publice pe probleme sociale, a oferit sprijin în afirmarea sociologiei românești și a sociologilor afiliați la asociații internaționale, dar și asistență pentru susținerea dezvoltării comunitare, a derulat proiecte pentru promovarea unui concept articulat de politici sociale care să reducă sărăcia. Cu toate acestea, așa după cum a arătat prof. dr. Ilie Bădescu, președintele ARS, în încheierea dării de seamă, „este nevoie de o asociație profesională care trebuie să devină mai puternică și mai militantă”. Prof. dr. V. Dâncu, de la Universitatea din București, a subliniat ideea lipsei de solidaritate între sociologi, iar Lucian Pop, într-un reușit exercițiu de analiză, a explicat lipsa vizibilității în spațiul public a sociologului și a asociației sociologilor printr-o anumită neputință instituțională de organizare internă coerentă. Existența unui site de sociologie românească ar putea soluționa aceste probleme și ar putea favoriza o mai bună funcționare internă. „Trebuie să dovedim că existăm și apoi să ne legitimăm”, și-a terminat intervenția L. Pop. Din acest punct de vedere, înainte de adoptarea unei legi primordiale, foarte importantă ar fi capacitatea de organizare. De aceea, prof. dr. E. Stănculescu, de la Universitatea din

Cluj-Napoca, vorbind despre nevoia ARS de a funcționa ca o resursă, a propus constituirea grupurilor de cercetare și a grupurilor de lucru pe diferite tematici.

Cea de-a doua idee-cheie menționată a fost cea legată de lipsa unui forum metodologic care „să protejeze sociologii în fața riscului pe care-l prezintă apariția formelor care afectează legitimitatea sondajelor de opinie”, după cum spunea G. Sebe, directorul INSOMAR, și mai ales „a celor pe teme politice”, conform prof. I. Bădescu. Societatea actuală este expusă unor informații eronate prin interpretările trunchiate din mass-media și trebuie să existe mecanisme care să o protejeze. Au subscris acestei idei și ceilalți vorbitori: D. Abraham, președintele CURS, conf. dr. Gh. Onuț, de la Universitatea Transilvania și prof. dr. V. Miftode, de la Universitatea din Iași. Această idee a ridicat discuții din perspectiva riscului de se ajunge la o formă fără fond. S-a menționat preocuparea de a nu se perpetua stereotipul că sociologia se ocupă doar de sondaje;

Lect. univ. CRISTINA-RODICA POPONETE, Academia Forțelor Aeriene "Henri Coandă", Brașov

spațiul cercetărilor calitative este mult mai prezent în tematica cercetării sociologice, a fost de părere prof. V. Dâncu.

Legat de acest subiect, discuția referitoare la nevoia de protecție a profesiei de sociolog, ca profesie liberală, a condus la propunerea proiectului privind statutul sociologului. Ocupația și profesia de sociolog sunt în atenția Secției de Sociologie a Universității Transilvania din Brașov ale cărei schițe conceptuale au fost sintetizate de conf. dr. Gh. Onuț.

Președintele asociației a direcționat atenția, în finalul discursului, spre comunitățile rurale și problemele acestora. „Satul devine o lume care începe să fie ignorată foarte frecvent și nu e normal ca aceasta să se întâmple din perspectiva problemelor sociale”. De aceea, sub conducerea ARS, se află în derulare proiectul pentru sprijinirea unui sat din Moldova afectat de inundațiile anului, prin implicarea în reconstrucția școlii și inițierea unui sistem de burse pentru elevii cu rezultate școlare bune.

În finalul întâlnirii, a fost votată aceeași compoziție a conducerii, astfel încât prof. univ.dr. Ilie Bădescu a rămas liderul Asociației Române de Sociologie. Prof.dr. S. Copesescu, decanul Secției de Drept și Sociologie a Universității Transilvania, a făcut membrilor ARS invitația de a se întâlni la Brașov, anul viitor. ■

Profesor univ. dr. Ilie Bărbulescu luând cuvântul în timpul congresului